

פרשת במדבר

"הִקְרַב אֶת מִטֵּה לְוִי וְהֶעֱמַדְתָּ אֹתוֹ לְפָנַי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וְיִשְׂרָתוּ אֹתוֹ" (במדבר ג, ו')

אנו פותחים בשעה טובה את ספר במדבר. במדבר, כהמשך לכור ההיתוך במצרים, ממשיך עם ישראל להתהוות, ולגלות את ייחודיותו. עם שבו כהנים ולוויים, עם שחונה סביב המשכן, ועם עם מלכות וסנהדרין. אלו יתגלו במלואם בארץ ישראל.

המדרש שלנו עוסק בשני מושגים 'בחירה' ו'קירבה'. בפסוק הפותח אנו רואים שהקב"ה לא רק בחר בלוויים, אלא גם קירב אותם- 'הקרב את מטה לוי'. המדרש ימנה עוד כאלו שנבחרו, אך גם זכו ל'יחס מועדף' ונתקרבו. לקראת 'יום שחרור ירושלים' הקרב ובא, נזכיר שירושלים מוזכרת רבות בתנ"ך בתור 'העיר אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי לִי', זאת בנוסף לקדושה ולקרבה שזכתה לה בהמשך.

במדבר רבה ג', ב'

"ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר ששה הם שנבחרו: כהונה, לוויה, ישראל, מלכות בית דוד, ירושלים, בית המקדש. כהונה מנין דכתיב ובחור אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן. לוויה מנין שנא' (דברים יח) כי בו בחר ה' אלהיך ישראל מנין שנא' (שם ז) ובך בחר ה' אלהיך. מלכות בית דוד מנין שנאמר (תהלים עח) ויבחר בדוד עבדו. ירושלים מנין שנא' (ד"ה ב ו) העיר אשר בחרתי בה ביה"מ מנין דכתיב (שם ז) בחרתי והקדשתי את הבית הזה. אמר דוד אשרי מי שהקב"ה בחר בו ואשרי מי הוא שקירבו. ואיזהו אשרי בכפלים מי שהקב"ה בחר בו וקירבו. ואיזה זה זה? אהרן ולוי. אהרן מנין שנאמר ובחר אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן. ומנין שהקירבו? שנא' ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך. לוי בחר בו הקב"ה שנא' כי בו בחר ה' אלהיך. ומנין שהקירבו? שנאמר הקרב את מטה לוי והעמדת. ועליהם הכתוב אומר (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך. "

מה לשים לב בקריאת המדרש:

- א. ראוי לציין, שהבאנו רק חלק מן המדרש. המדרש דן במושגים 'בחירה' ו'קירבה' על ידי הקב"ה. יש כאלו ש'נבחרו' אע"פ שלא 'נתקרבו'. כך למשל הקב"ה בחר באברהם. 'אתה ה' האלוקים אשר בחרת באברהם', אך לא קירבו, ולא נתן לו מעלה מיוחדת עד שאברהם קירב את עצמו.
- ב. לעומתם יש שנתקרבו, אע"פ שלא נבחרו.
- ג. המדרש מונה רשימה של דברים שהקב"ה 'בחר': כהנים, לוויים, עם ישראל, מלכות דוד, ירושלים בפני עצמה ובית המקדש.
- ד. דוד המלך משבח את מי שנבחר, את מי שנתקרב ונתקדש, ובעיקר את מי שזכה בכפליים- אשרי מי שגם נבחר וגם נתקדש.
- ה. כך הכהנים. גם נבחרו- 'ובחר ה' אותו מכל שבטי ישראל', וגם נתקדשו - 'הקרב אליך את אהרן'. אנו נתמקד באלו, ונראה שגם בהתקרבות ישנם מדרגות, ובנוסף, לפעמים שרמת הקרבה תלויה בנו.

חלק א' במדרש: בחירה וקירבה

בחלק של המדרש שלא הבאנו לעיל, מובאת השאלה במי הקב"ה בוחר לבחור ולקדש:
"מטרונה שאלה לר' יוסי. אמרה לו: אלהכון מאן הוא בעי מקריב? (=אלוקים את מי הוא מקרב?). הביא לפניו כלכלה של
תאנים והיתה בוררת יפה ובוררת ואוכלת. אמר לה: 'את ידעת לברור, הקב"ה אינו יודע לברור?!' מאן דהוא חמי עבדוי טבין
הוא בחר ביה ומקריב ליה (=מי שהוא רואה שעושה טוב, בוחר אותו ומקרבו)"
(במדבר רבה, ג', ב')

המדרש מי משל ונמשל. אך עיון מדוקדק ילמד אותנו שהמשל אינו זהה לנמשל. במשל, בוחרת המטרונה את התאנים
הטובות ביותר, וכך בנמשל- הקב"ה בוחר ומקרב את הטובים. אך בנמשל ישנה תוספת. 'מי שהקב"ה רואה הוא עושה טוב,
אותו הוא בוחר לקרב'. מכאן נלמד שישנן שתי מדרגות. ישנה מציאות של בחירה, שלא תלויה במעשינו. אך מעבר לכך- על
פי מעשינו, כך נזכה להתקרב עוד יותר.

"ידע הדר"ג, ששני דברים עיקריים ישנם שהם יחד בונים קדושת-ישראל וההתקשרות האלהית עמהם.
הא' הוא סגולה, כלומר טבע הקדושה שבנשמת ישראל מירושת אבות, כאמור: "לא בצדקתך וגו'" "רק באבותיך חשק ד'
לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם", "והייתם לי סגולה מכל העמים"; והסגולה הוא כוח קדוש פנימי מונח בטבע-הנפש
ברצון ד', כמו טבע כל דבר מהמציאות, שאי-אפשר לו להשתנות כלל, "כי הוא אמר ויהי", "ויעמידם לעד לעולם".
והב' הוא ענין-בחירה, זה תלוי במעשה הטוב ובתלמוד-תורה.

החלק של הסגולה הוא הרבה, באין ערוך כלל, יותר גדול וקדוש מהחלק התלוי בבחירה, אלא שברית כרותה היא, שהסגולה
הפנימית לא תתגלה בזמן הזה כי אם לפי אותה המדה שהבחירה מסייעה את גילוייה, על כן הכל תלוי לפי רוב המעשה
וקדושה האמונה ותלמוד-תורה. והשי"ת, הנוהג בחסדו בכל דור, מסדר הוא את סדרי הנשמות הצריכות להופיע בעולם:
לפעמים כוח-הבחירה מתגבר וכוח-הסגולה עומד במצב ההעלם ואינו ניכר, ולפעמים כוח-הסגולה מתגבר וכוח הבחירה
עומד במצב הנעלם. וכל עיקרה של ברית - אבות, שאיננו פוסק אפילו כשתמה כבר זכות-אבות, הוא בא מצד כוח-הסגולה,
ובעקבא-דמשיחא מתגבר ביותר כוח-הסגולה, שהוא תוכן "זכור חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה",
כלומר לא מצד הבחירה שהיא באה מצד המעשים הטובים שבבנים ומצד התשובה, אלא למען שמו, המתגלה ע"י זכירת
חסדי אבות.

(הראי"ה קוק באגרת תקנה, במכתבו לרזב"ז)

הרב קוק, במכתבו, מדבר על היחס אל אנשים בעם ישראל שאינם שומרים תורה ומצוות. וביחס בין 'אשר בחר בנו', לבין
'ונתן לנו את תורתו'. הרב קוק מרחיב עוד יותר את הבנת המדרש. ישנם דברים שנבחרו מעצם היותם 'סגולה' (אולי אפילו
שלב מקדים ל'בחירה'). דברים אלו קבועים ועומדים לעד בכל מקרה. בלי קשר אל מעשינו, הארץ קדושה, עם ישראל קדוש,
ירושלים קדושה. אמנם כדי לגלות את זה- כאן צריך את מעשינו. ככל שנפעל יותר, כך תתגלה הקדושה, וההוכחה שהקב"ה
חפץ בנו, בארצינו ובבית המקדש.

כך גם לגבי ירושלים. למרות הסיסמה האומרת '3000 שנה לירושלים', למעשה ירושלים נבחרה מאז ומעולם. היא 'טבורו של
עולם', יסוד עולם ומקום בריאת האדם וכל האנושות. בנוסף ל'סגולה' של ירושלים- ל'בחירה'. כי בחר ה' בציון אֵהָ לְמוֹשָׁב
לו.

לאחר שהגיע דוד המלך, ועוד יותר לאחר בניין המקדש, התגלתה בירושלים דרגה נוספת. הדרגה הזאת, משולה ל'קירבה',
והיא שינתה את המציאות.

"עד שלא נבחרה ירושלים היתה ארץ ישראל כשרה למזבחות, משנבחרה ירושלים יצאת ארץ ישראל. שנאמר (דברים יב, יג)
השמר לך פן תעלה עולותיך וגו'. עד שלא נבחרה בית עולמים היתה ירושלים ראויה לשכינה, משנבחרה יצתה ירושלים,
שנאמר, כי בחר ה' בציון, ואומר, זאת מנוחתי עדי עד. עד שלא נבחר אהרן היו כל ישראל ראויין לכהונה, משנבחר אהרן יצאו
ישראל. שנאמר (במדבר יח, יט) ברית מלח עולם היא. ואומר, (שם כה, יג) והיתה לו ולזרעו אחריו. עד שלא נבחר דוד היו כל
ישראל ראויין למלכות, משנבחר יצאו ישראל. שנאמר (דברי הימים-ב יג, ה) הלא לכם לדעת כי ה' נתן הממלכה לדוד. עד
שלא נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות כשרות לדברות:" (מדרש תהילים קל"ב)

ה'בחירה' עליה מדבר המדרש, היא לא רק רצונו של הקב"ה לשכון בירושלים או לבחור בזרעו של אהרן, אלא פעולה מעשית
שנעשתה בעיר. רק לאחר שדוד המלך הקריב קרבן בירושלים, נאסרו שאר המקומות. זאת כמשל לקידושי איש ואישה.
'ואסר לנו את הארוסות'. הקידושי-מצד אחד מתירים את האישה לבעלה ויוצרים מציאות חדשה, ובו בעת, אוסרים עליו את
שאר הנשים.

ברגע שאנחנו בחרנו בירושלים- קידשנו אותה לעולמי עד!

חלק ב' במדרש - אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך

עד עתה דיברנו בקדושת הארץ וירושלים. 'הרי את מקודשת לי מולדת'. אך ניתן לבחור לא רק בירושלים, אלא להגיע עוד יותר קרוב. 'אשרי תבחר' וגם 'תקרב'. פסוק זה מופיע כחלק מתפילה מיוחדת "למנצח מזמור לדוד שיר: לך דמיה תהלה אלהים בציון ולך ישלם נדר: שמע תפלה עדיך כל בשר יבאו: דברי עונת גברו מני פשעינו אתה תכפרם: אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך נשבעה בטוב ביתך קדש היכלך: נוראות בצדק תעננו אלהי ישענו מבטח כל קצוי ארץ וים רחקים: מכין הרים בכחו נאזר בגבורה: משביח שאון ימים שאון גליהם והמון לאמים: וייראו ישבי קצות מאותתיך מוצאי בקר וערב תרנין: פקדת הארץ ותשקקה רבת תעשרנה פלג אלהים מלא מים תכין דגנם כי כן תכינה: תלמיה רזה נחת גדודה ברביבים תמגגנה צמחה תברך: עטרת שנת טובתך ומעגליך ירעפון דשן: ירעפו נאות מדבר וגיל גבעות תחגרנה: לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו: " (תענית כ"ג).

המזמור מתאר תפילה (על הגשמים?) ואת הברכה לעולם. אמנם הקב"ה 'שומע תפילת כל בשר', והברכה אף מגיעה 'לכל קצוי ארץ ולים רחוקים', אך יסודה בציון ובבית המקדש. גם במקדש ישנם מדרגות הנובעות באלו שלא רק שנבחרו, אלא גם נתקברו. מידרג הקדושה המופיע בציון הינו 'חצר', 'בית', 'היכל'. וכפי שמתאר הזוהר:

פתח חד ואמר (תהלים סה ה), אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך וגו', בקדמיתא חצריך לבתר ביתך ולבתר היכלך דא פנימאה מן דא ודא לעילא (נ"א לגו) מן דא, ישכון חצריך בקדמיתא, כמה דאת אמר (ישעיה ד ג) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו, נשבעה בטוב ביתך לבתר, כמה דאת אמר (משלי כד ג) בחכמה יבנה בית, החכמה יבנה בית לא כתיב, דאי כתיב הכי הוה משמע דחכמה בית אקרי, אלא כתיב בחכמה יבנה בית, היינו דכתיב (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן וגו', קדוש היכלך לבתר, דא הוא שלימו דכלא, דהכי תנינן מהו היכל, כלומר ה"י כ"ל האי והאי, וכלא אשתלים כחדא. רישא דקרא מה מוכח דכתיב אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, האי מאן דאקריב בריה קרבנא קמי קב"ה, רעוא דקב"ה בהווא קרבנא, ואתרעי ביה וקריב ליה, ושוי מדוריה בתרין אדרין, ואחיד להאי ולהאי, דאינון תרין אתקשרו כחדא, דכתיב ישכון חצריך, חצריך ודאי תרי. בגיני כך חסידי קדמאי סבאן דהכא, כד מקריבין בנייהו לקרבנא דא, פתחי ואמרי אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, אינון דקיימי עלייהו אמרי, נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך, לבתר מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בביתו של אברהם אבינו, ואינון דקיימי עלייהו אמרי, כשם שהכנסתו לברית וכו'" (זוהר חלק ב', דף צ"ד:).

תרגום: פתח אחד ואמר, (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך וגו'. בתחלה חצריך, לאחר מכן ביתך, ולאחר מכן היכלך. זה פנימי מזה, וזה [נ"א לתוך] למעלה מזה. ישכון חצריך בתחלה, כמו שנאמר (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו. נשבעה בטוב ביתך לאחר מכן, כמו שנאמר (משלי כד) בחכמה יבנה בית. לא כתוב החכמה יבנה בית. שאם היה כתוב כך, משמע שחכמה נקראת בית. אלא כתוב בחכמה יבנה בית, היינו מה שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו'. קדוש היכלך לאחר זה הוא שלמות הכל. שפך שנינו, מה זה היכל? כלומר ה"י כ"ל, זה וזה, והכל נשלם יחד. מה מוכיח ראש הכתוב שכתוב אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך? זה מי שמקריב את בנו קרבן לפני הקדוש ברוך הוא, רצונו של הקדוש ברוך הוא בקרבן ההוא, ומתרצה בו ומקרב אותו, ושם את מדורו בשני חדרים, ואוחז את זה ואת זה, שאותם השנים נקשרו יחד, שכתוב ישכון חצריך, ודאי שני חצריך. משום כך החסידים הראשונים, זקנינו של כאן, כשמקריבים את בניהם לקרבן הזה, פותחים ואמרים: אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך. אותם שעומדים עליהם אמרים: נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך. אחר כך מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בביתו של אברהם אבינו. ואותם שעומדים עליהם אמרים: כשם שהכנסתו לברית וכו'.

הזוהר מונה שלוש דרגות. כל מעלה פנימית למעלה הקודמת והיא זו מעל זו. הראשונה הינה ירושלים! זוהי מדרגת 'חצריך'. מתוך הנ"ל, וההקשר בזוהר המדבר על אברהם אבינו, ניתן לחדד ולומר שמדובר אף בהר המוריה. (ואולי זהו לשון חצריך המבואר בזוהר, שישנם שתי חצרות). אברהם הוא 'אב המון גויים' והוא מבין שבמעלת ירושלים, יש נגיעה גם לעמים אחרים. לכן הוא מבקש שירושלים תהיה שייכת רק למי ש'תבחר ותקרב'. רק הוא 'ישכון חצריך'. וְהָיָה הַנְּשָׂאָר בְּצִיּוֹן וְהַנוֹתָר בְּיְרוּשָׁלַם קְדוֹשׁ יֵאמָר לוֹ כָּל הַכְּתוּב לְחַיִּים בְּיְרוּשָׁלַם: פסוק זה שמביא אתו הזוהר, מתאר את הגאולה וההבטחה. מי שנשאר בירושלים - יזכה לראות בנחמתה. המדרגה הבאה היא המקדש, 'ביתך'. טוב ביתך! כדי להגיע לזה צריך חכמה. 'בחכמה יבנה בית'. ומעל הכל 'היכלך'. הזוהר מבאר שההיכל מכיל את הכל. הי- כול. הכל בו. בסיום מביא הזוהר, שנוהגים לומר פסוק זה בברית המילה. זאת כדי לומר, הבן זכה 'להכנס בבריתו של אברהם אבינו', לא בזכות מעשיו, אלא על ידי 'סגולה'. אך אנו מברחים את הילד 'שכשם שנכנס לברית' יזכה להמשיך ולהתעלות. אך זה כבר תלוי בו. כל גם בירושלים. אנו מודים על זכותינו בירושלים. אבל מקווים שנזכה לא רק לשכון בחצר, אלא להכנס אל הבית ואל ההיכל. אך זה כבר תלוי בנו. שבת שלום מרדכי פרסוף